

Het voornaamste gebod

Ledevaartkerk Chaam, zondag 7 november 2021

Ds. Sara Dondorp

Eerste Schriftlezing: Leviticus 19:1-3 en 9-18

Tweede Schriftlezing: Marcus 12:28-34

Inleiding

Thema vanmorgen is: Het voornaamste gebod. We lezen twee teksten waarin de wet van God centraal staat. In Marcus 12 gaat het om een discussie tussen Jezus en de schriftgeleerden: wat is het voornaamste gebod? Deze discussie is een onderdeel van een langer debat. Eerst ging het over belasting betalen, later over huwelijkstrouw. Vervolgens komt dus die vraag: wat is het voornaamste gebod? Jezus antwoordt met een verwijzing naar Deuteronomium 6. "Hoor Israël, de Eeuwige is jullie God, de Eeuwige is één." Daarna citeert Jezus Leviticus 19: Heb uw naaste lief! Onze eerste schriftlezing is de Leviticus-tekst waar dat citaat uit komt.

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

Deze week zijn er weer nieuwe coronaregels van kracht geworden. Of liever: er zijn oude regels weer opnieuw opgepakt. Anderhalve meter, mondkapjes, vaccinatie- of testbewijs en altijd blijft gelden: handen wassen, geen handen schudden, niezen in je elleboog, goed ventileren en blijf thuis bij klachten. We weten het allemaal, en toch wordt er eindeloos over gepraat. Helpt het nu wel of niet? En wat is het belangrijkste? Er zijn mensen die geen enkele regel willen volgen en mensen die het 't liefst allemaal veel strenger zouden willen. En intussen lijken mensen steeds verder uit elkaar te groeien. Waar gaat het nu werkelijk om?

Dat is de vraag die ook in de teksten van vanmorgen aan de orde is. Waar gaat het nu werkelijk om? Wat is het belangrijkste gebod? Ongetwijfeld kennen de schriftgeleerden alle geboden en ze zullen ook wel weten welke het belangrijkste zijn. Gaat het erom Jezus in de val te lokken? Daar leek het eerder in de discussie wel op. Het zijn discussies tussen twee werelden. Discussies zoals we die tegenwoordig helaas regelmatig horen. Mensen die dusdanig verschillend zijn, dat ze elkaar niet meer horen. Het bijzondere is dat Jezus daar niet aan mee doet. Hij geeft eerlijk antwoord, zonder partij te kiezen. Als hij al partij kiest, dan is het voor Gods liefde. Want dat is uiteindelijk waar het om gaat: Gods liefde! Jezus spreekt niet expliciet over regels of geboden, maar vertaalt de wet naar de liefde. Hij citeert juist die teksten uit de Tora, waarin Gods geboden worden gekoppeld aan de liefde. Waar het om gaat is liefde voor God, met alles wat in je is. En om liefde voor de naaste, voor de mens naast je, je medemens. Die twee hangen volledig samen. Het is immers onmogelijk om God lief te hebben en tegelijkertijd je naaste te haten. Het zijn twee wetten die Jezus citeert, uit twee Bijbelboeken. Twee wetten die eigenlijk één zijn,

maar je kunt ze nu eenmaal niet tegelijk opnoemen. Liefde voor God en liefde voor de naaste. Ze horen onlosmakelijk bij elkaar.

De Britse rabbijn Jonathan Sacks schreef over Leviticus hoe bijzonder het is dat de wet over de liefde gaat. Als je spreekt over wetten, dan denk je aan gehoorzaamheid. Zo ging dat bij religieuze wetten in de meeste antieke culturen. Er was een hiërarchie van goden en mensen stonden onderaan. Maar bij de God van Israël gaat het om gelijkheid van alle mensen. Het begint met de oproep aan allen: wees heilig! Niet alleen goden en priesters: alle mensen delen in die waardigheid. Als je spreekt over wetten, dan denk je aan rechtvaardigheid. Rechters streven rechtvaardigheid na. Daar gaan wetten over. Maar in Leviticus gaat het ineens over liefde. Heb je naaste lief zoals jezelf! Daarmee wordt in één klap het cliché ontkracht dat de God van het Eerste Testament een wraakzuchtig God is en die van het Tweede Testament een God van liefde. Het is dezelfde God, die altijd al een God van liefde was!

Misschien is dat wel het voornaamste gebod: liefhebben! Dat gaat niet zomaar en het gaat niet vanzelf. Liefhebben doe je niet op commando, maar vanuit je hart. Met je hart, je verstand en alles wat in je is, maar wel uit jezelf. Strikt genomen is dat bijna niet in wetten vast te leggen. Dat is meteen ook het mooie en het bijzondere eraan. Als het over Gods geboden gaat, gaat het niet over rigide wetten maar over een liefdevolle relatie. Een relatie die in beweging is. Die zich dus niet in wetten laat vastleggen. Maar ja, wij mensen willen graag duidelijkheid of houvast. Daarom zijn er toch regels en richtlijnen geschreven. Maar het gaat in de eerste plaats om die liefdevolle relatie. Met God die één is. Enig in zijn soort en één van stuk. Met je naaste ofwel je medemens, mensen met wie je samen leeft, en niet te vergeten ook met jezelf. Als je geen liefde voor jezelf kunt voelen, kan je ook de ander of zelfs God niet liefhebben. In Leviticus 19 staan een paar praktische voorbeelden. Het lijken zomaar regels die niets met elkaar te maken hebben. Maar allemaal gaan ze over respect voor de medemens, om aandacht voor de ander die anders is dan jij, over compassie en medemenselijkheid. Probeer in je werk niet het onderste uit de kan te halen, maar laat iets over voor mensen die het minder goed hebben dan jij. Houd rekening met de beperkingen van andere mensen. Het zijn allemaal praktische invullingen van 'heb uw naaste lief'. Praktische invullingen op een realistische schaal. Het moet menselijkerwijs wel te doen zijn. Of, zoals Jonathan Sacks het omschrijft: "Een ethiek die ons gebiedt om onze vijand lief te hebben, zonder enige aanwijzing over hoe we dat zouden moeten doen, is onleefbaar. In plaats daarvan geeft de Tora een realistisch programma. Door eerlijk te zijn tegenover elkaar en te praten over dingen die zijn gebeurd, zijn we in staat tot verzoening - misschien niet altijd, maar wel vaak."¹

Ik probeer een vergelijking te maken met de regels waar wij op dit moment allemaal mee te maken hebben. Anderhalve meter afstand is niet fijn, mondkapjes zijn dat ook niet. Waar doen we het voor? Coronaregels zijn uiteraard iets anders dan Tora. Het zijn praktische regels voor goed samenleven. Praktische regels zoals die ook in Leviticus te vinden zijn. Waar doen we het voor? Zouden we dat allemaal kunnen

---

¹ Jonathan Sacks, *Leviticus boek van het heilige*, Skandalon 2020, p. 279.

~~zien als liefde voor de naaste? Of sterker nog: liefde voor God én voor de naaste? Liefde voor medemensen en voor menselijke waardigheid, want elk mens is het waard om heilig te zijn, in de woorden van Leviticus 19. Door samen met elkaar waar mogelijk de regels in acht te nemen, zetten we ons in voor een solidaire samenleving. De regels zijn er immers voor de mensen. Jezus heeft het ooit gezegd - in dit geval over sabbatsregels: De sabbat is er voor de mens en niet de mens voor de sabbat.² Regels zijn ten diepste bedoeld voor een solidaire samenleving. Solidariteit met mensen die kwetsbaar zijn én solidariteit met mensen die er misschien anders over denken. Niet de regels zelf zijn het meest belangrijk, maar de solidariteit die eruit spreekt. Dat is toch het voornaamste: liefde en solidariteit. Zo is het voornaamste gebod: God liefhebben met alles wat in je is én je naaste liefhebben als jezelf.~~
~~Amen~~

---

² ~~Marcus 2:27.~~